

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ІМ. Б.Д. ГАВРИЛИШИНА**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор
ННІМВ ім. Б. Д. Гаврилишина

Ірина ІВАЦУК

« 31 » _____ 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

В. о. проректора
з науково-педагогічної роботи

Віктор ОСТРОВЕРХОВ

_____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни

«ОСНОВИ ГЕОПОЛІТИКИ»

Ступінь вищої освіти - бакалавр

Галузь знань 29 Міжнародні відносини

Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

**Освітньо-професійна програма «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії»**

кафедра міжнародних відносин та дипломатії

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (год.)	ІРС (год.)	Тренінг, КПЗ (год.)	СРС (год.)	Разом (год.)	Екзамен (сем.)
Денна	1	2	30	30	4	6	80	150	2

31.08.23г.

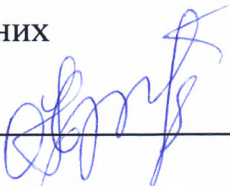
Тернопіль - ЗУНУ, 2023

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 29 «Міжнародні відносини», спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», затвердженої Вченою Радою ЗУНУ (протокол №10 від «23» червня 2023 року).

Робочу програму склали: к.політ. н., доцент Віра МАКСИМЕЦЬ

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри міжнародних відносин та дипломатії, протокол №1 від «29» серпня 2023 року

Завідувач кафедри міжнародних відносин та дипломатії
д.е.н., проф.

Оксана ТУЛАЙ

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» № 1 від «29» серпня 2023 року

Голова групи
забезпечення спеціальності
д. іст. н., професор

Ігор ДАЦКІВ

Гарант ОПП
д. іст. н., професор

Ігор ДАЦКІВ

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Основи геополітики»

1.Опис дисципліни «Основи геополітики»

Дисципліна – Основи геополітики	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 5	Галузь знань – 29 «Міжнародні відносини»	Обов'язкова дисципліна блоку професійної підготовки Мова навчання: українська
Кількість залікових модулів – 4	Спеціальність – 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»	Рік підготовки: – 1 Семестр: – 2
Кількість змістових модулів – 2	Ступінь вищої освіти – бакалавр	Лекції: – 30 год. Практичні заняття: – 30 год.
Загальна кількість годин – 150		Самостійна робота: 80 год. Індивідуальна робота: 4 год. Тренінг, КПЗ: 6 год.
Тижневих годин – 10, з них аудиторних – 4		Вид підсумкового контролю – екзамен

2.Мета і завдання дисципліни «Основи геополітики»

2.1.Мета вивчення дисципліни

Допомогти студентам зрозуміти складну динаміку взаємозв'язку глобальної політики та розвитку міжнародних відносин; сформуванню у них комплексне розуміння сутності геополітичної організації світоустрою у різні історичні періоди та системи чинників, які впливають на виникнення, розвиток, функціонування та взаємодію геопросторових політичних систем різних ієрархічних рівнів; сформуванню у студентів навички аналізу та розуміння взаємодії між державами, регіонами та міжнародними акторами; надати інструменти для критичної оцінки і прогнозування майбутніх міжнародних подій, розвинути у студентів почуття обізнаності у глобальних проблемах.

2.2.Завдання вивчення дисципліни

Сформуванню у студентів здатність оперувати базовими категоріями, теоріями і концепціями геополітики; розвинути у них вміння аналізувати геополітичну динаміку та міжнародні конфлікти в різних регіонах світу, оцінювати вплив різних чинників на формування зовнішньої і внутрішньої політики держав в умовах певного географічного простору, включаючи географічні, історичні, політичні та стратегічні фактори; оцінювати роль держав і регіональних альянсів у глобальній політиці; сформуванню у студентів навички робити обґрунтовані прогнози щодо майбутніх геополітичних подій, що може бути цінним для політиків, аналітиків і стратегів.

2.3.Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

Вивчення дисципліни забезпечує формування таких спеціальних (фахових) компетентностей:

ЗК3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;

ЗК 6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність);

СК 2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному;

СК 8. Усвідомлення національних інтересів України на міжнародній арені.

2.4.Результати навчання:

– РН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин;

– РН04. Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав,

взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень;

– РН06. Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях;

– РН07. Здійснювати опис та аналіз міжнародної ситуації, збирати з різних джерел необхідну для цього інформацію про міжнародні та зовнішньополітичні події та процеси;

– РН11. Здійснювати прикладний аналіз міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, міжнародних процесів та міжнародної ситуації відповідно до поставлених цілей, готувати інформаційні та аналітичні.

3. Програма навчальної дисципліни «Основи геополітики»

Змістовний модуль 1

Теоретична концептуалізація та проблематика геополітики

Тема 1. Теоретичні засади геополітики

Етимологія походження та політологічна концепція геополітики. Основні категорії і поняття геополітики. Категорії: «простір», «геополітичне поле», «контроль над простором», «політичний простір (межі)», «політичний ландшафт», «кордон» («межа»), «центр-периферійні відносини», «імперія», «міць», «баланс сил», «експансія», «ресурси» та ін.

Розуміння геополітики як міждисциплінарної науки, її об'єкт, предмет і методологія досліджень. Структура, функції, принципи та особливості геополітики. Основні функції геополітики. Поняття пізнавальної, прогностичної, управлінської та ідеологічної функцій геополітики. Актуальні проблеми і завдання сучасної геополітики.

Тема 2. Понятійно-категоріальний апарат та парадигми геополітики

Специфічний категоріальний апарат геополітики. Поняття «геополітичного простору». Геополітичні поля. Ендемічне, прикордонне, перехресне, тотальне поле. Метаполе. Геополітична опорна точка.

Геополітичні відносини. Сила у геополітиці: «жорстка», «м'яка» і «розумна» сила. Геополітичний баланс сил. Типи контролю над геопростором. Геополітична експансія, геополітичний конфлікт, геополітичне положення, геополітична могутність, геополітичні інтереси, геостратегія.

Геополітична свідомість, її витоки. Геополітичні аспекти національної ідеї.

Основні закони геополітики. Закон планетарного дуалізму – протистояння телурократії й таласократії. Дискусійність законів геополітики.

Тема 3. Теоретичні школи класичної геополітики

Зародження геополітики як науки. Теоретичні школи та концепції традиційної (класичної) геополітики.

Німецька школа геополітики: геополітичні ідеї Ф. Ратцеля; геополітичні погляди Р. Челлена. К. Хаусхофера, К. Шмітта.

Англо-американська (англо-саксонська) школа геополітики (Х.Дж. Маккіндер, А. Мехен, Н. Спайкмен, З. Бжезинський, Ф. Фукуяма, С. Гантінгтон).

Французька школа геополітики (Поль Відаль де ля Блаш). Українська школа геополітики (С. Рудницький, Ю. Липа).

Тема 4. Сучасні геополітичні теорії і течії

Повоєнна європейська та американська геополітика. Провідні сучасні школи геополітичної думки. Атлантизм. Неоатлантизм. Уніполярна геополітична модель світу.

Концепція «зіткнення цивілізацій» С. Хантінгтона. Поліцентризм і багатополлярність світу. «Континенталізм» в європейській геополітичній думці. Мондіалізм. Неомондіалізм: провідні концепції. Мультикультуралізм.

Прикладна геополітика. Неосвіразійство. Провідні напрями неосвіразійства.

Тема 5. Геополітична структура сучасного світу

Геополітична структуризація світу. Причини формування на загальна характеристика нової геополітичної структури світу. Теорії сучасного світоустрою.

«Новий світовий порядок». Багатополлярна і багатоярусна геополітична модель сучасного

світу. Геополітична взаємодія цивілізацій на міжнародній арені: співпраця і конфлікти.

Регіоналізація геополітичних процесів. Держави світу. Основні геополітичні порядки (рівні) держав світу. Гео економічна структура світу. Моделі «Північ–Південь», «Захід–Схід». Модель світу відповідно до теорії І. Валлерстайна. Великі гео економічні простори.

Тема 6. Геополітичні конфлікти в сучасному світі

Поняття геополітичного конфлікту. Типи геополітичних конфліктів.

Міжцивілізаційні конфлікти. Інформаційна геополітика. Геоінформаційні конфлікти. Інформаційні війни.

Війна як інструмент геополітики в історії людства. Воєнно-політичний конфлікт. Головні фактори, що викликають воєнно-політичні конфлікти. Виникнення і розвиток воєнно-політичного конфлікту. Об'єкт, предмет, засоби, суб'єкти воєнно-політичного конфлікту.

Змістовний модуль 2

Сучасна геополітична структура світу: геополітичні актори на «геополітичній шахівниці»

Тема 7. Геополітичні актори

Держава як основний актор геополітичної структури світу. Геополітика держави. Основні характеристики геополітичного положення держави. Державний геополітичний простір, його складові. Державні кордони, їх геополітичні функції. Внутрішньодержавна геополітична структура.

Геостратегія держав на міжнародній арені. «Геостратегічні гравці» та «геополітичні осі» на геополітичній шахівниці.

Геополітичні регіони. Геополітичні аспекти регіональної політики.

Роль міжнародних організацій у геополітичних процесах та вирішенні міжнародних питань. Вплив міжнародних організацій (ООН, НАТО, ЄС) на геополітичний ландшафт.

Недержавні актори (транснаціональні корпорації, неурядові організації) та їх роль у геополітичних процесах.

Тема 8. Роль держав «активних геостратегічних гравців» у геополітиці

Геополітика США. Історичний розвиток геополітики США. «Доктрина Монро». Геополітичне розширення присутності США у XIX ст. Концепція «ізоляціонізму». Геополітика «великого кийка». Прояви інтервенціонізму в кінці XIX ст. під час Першої світової війни. Геополітика США напередодні та під час Другої світової війни. Геополітика США періоду «холодної війни». Доктрина Г. Трумена. Політика «стримування» СРСР. Геополітика «гнучкого реагування».

Сучасна геополітика США. Роль США в НАТО. Геополітика США в Європі. Взаємовідносини США з провідними державами Західної Європи. Геополітична роль США на Близькому Сході. Геополітична присутність США в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

Геополітика Великої Британії у повоєнний період. Геостратегія Великої Британії часів М. Течер. Геополітика Великої Британії в Європі. Сучасна геостратегія Великої Британії.

«Геополітичне лідерство» в Європі. Геополітика Франції і Німеччини.

Геополітика Росії. Український вектор російської геостратегії. Геостратегії Китаю та Індії. Японія у сучасній геополітичній структурі світу.

Тема 9. Держави «геополітичні осі» та їх роль у геополітиці

«Геополітичні осі» їх географічне розташування на геополітичній шахівниці та роль «захисного щита» у регіональному геополітичному вимірі.

Геополітика та геостратегічна активність Туреччини у сучасних геополітичних процесах.

Країни регіону Близького Сходу та їх геополітична роль. Активні геостратегічні гравці та «геополітичні медіатори». Іран на «геополітичній шахівниці».

Особливості геополітичної ролі Південної Кореї.

Тема 10. Геополітика міжнародних організацій та інтеграційних об'єднань

Геополітичні та гео економічні аспекти утворення і розвитку ЄС: шлях від ЄОВС до ЄЕС і ЄС. Розширення ЄС на схід: геополітичні та гео економічні наслідки. Геополітичні перспективи подальшого розвитку ЄС.

Геополітичні засади створення і розвитку НАТО. Трансформація НАТО. Геополітичне розширення НАТО, основні наслідки. Сучасна геостратегія НАТО.

Тема 11. Геополітика сучасної України

Геополітичне положення України: глобальне, регіональне та локальне.

Геополітичні аспекти розвитку України в історичній ретроспективі.

Національні інтереси України. Забезпечення національної безпеки держави.

Геополітична регіоналізація України. Внутрішня геополітика в Україні.

Сучасна геостратегія України на міжнародній арені. Геостратегічний вектор на інтеграцію з ЄС: основні проблеми практичної реалізації. Геостратегічний вектор на інтеграцію з НАТО: шляхи реалізації. Геополітика України щодо держав Центральної та Східної Європи.

Регіональна геополітична та гео економічна стратегія України: розвиток співпраці в ГУАМ, ОЧЕС тощо. Формування регіональних безпекових альянсів та участь у них України.

Тема 12. Майбутнє геополітики

Тренди та прогнози щодо розвитку глобальних геополітичних відносин. Нові тенденції та потенційні події у геополітиці.

Аналіз геостратегій, які держави використовують для просування своїх геополітичних інтересів. Використання «жорсткої», «м'якої» і «розумної» сили. Економічний вплив і військова міць у геополітиці. Роль «м'якої сили» та публічної дипломатії у геополітиці.

4. Структура залікового кредиту з дисципліни «Основи геополітики»

№ п/п	Тема						Контрольні заходи
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	ІРС	Тренінг КППЗ	
Змістовий модуль 1							
Теоретична концептуалізація та проблематика геополітики							
1.	Теоретичні засади геополітики	2	2	6		2	Поточне опитування
2.	Понятійно-категоріальний апарат та парадигми геополітики	2	2	6			Поточне опитування
3.	Теоретичні школи класичної геополітики	2	2	6			Поточне опитування
4.	Сучасні геополітичні теорії і течії	2	2	6			Поточне опитування
5.	Геополітична структура сучасного світу	2	2	6			Поточне опитування
6.	Геополітичні конфлікти в сучасному світі	4	4	6			Поточне опитування кейси
Змістовий модуль 2							
Сучасна геополітична структура світу: геополітичні актори на «геополітичній шахівниці»							
7.	Геополітичні актори	2	2	6		2	Поточне опитування
8.	Роль держав «активних геостратегічних гравців» у геополітиці	4	4	8	2		Командні проєкти
9.	Держави «геополітичні осі» та їх роль у геополітиці	4	4	8	2		Командні проєкти
10.	Геополітика міжнародних організацій та інтеграційних об'єднань	2	2	8		2	Поточне опитування аналітичні звіти
11.	Геополітика сучасної України	2	2	8			Командні проєкти

12.	Майбутнє геополітики	2	2	6			Командні проекти
Всього		30	30	80	4	6	

5. Тематика практичних, семінарських або лабораторних занять

Практичне заняття № 1

Тема 1. Теоретичні засади геополітики

Мета: З'ясувати сутність поняття «геополітика» та розглянути основні функції, принципи та особливості геополітики.

Питання для обговорення:

1. Поняття геополітики та її роль у міжнародних відносинах. Етимологія походження та політологічна концепція геополітики.
2. Основні підходи до визначення понять «географічний чинник» та «географічний детермінізм». Територіальний імператив та «географічний чинник» у геополітиці.
3. Розуміння геополітики як міждисциплінарної науки, її об'єкт, предмет і методологія досліджень.
4. Основні функції, принципи та особливості геополітики.
5. Актуальні проблеми і завдання сучасної геополітики.

Практичне заняття № 2

Тема 2. Понятійно-категоріальний апарат та парадигми геополітики

Мета: З'ясувати сутність понять «геополітичний простір», «геополітичні відносини», «геополітична експансія», «геополітична могутність», «геополітичні інтереси», «геостратегія»; розглянути основні закони геополітики.

Питання для обговорення:

1. Специфічний категоріальний апарат геополітики. Поняття «геополітичного простору». Геополітичні поля. Ендемічне, прикордонне, перехресне, тотальне поле. Метаполе. Геополітична опорна точка.
2. Геополітичні відносини. Сила у геополітиці: «жорстка», «м'яка» і «розумна» сила. Геополітичний баланс сил.
3. Геополітична експансія, геополітичний конфлікт, геополітичне положення, геополітична могутність, геополітичні інтереси, геостратегія.
4. Основні закони геополітики. Закон планетарного дуалізму – протистояння телурократії й таласократії. Дискусійність законів геополітики.

Практичне заняття № 3

Тема 3. Теоретичні школи класичної геополітики

Мета: Проаналізувати концепції традиційної (класичної) геополітики та з'ясувати сутність геополітичних імперативів.

Питання для обговорення:

1. Концепції традиційної (класичної) геополітики:
 - 1.1. Німецька школа геополітики (Ф. Ратцель, Р. Челлен, К. Хаусхофер, К. Шмітт).
 - 1.2. Англо-американська (англо-саксонська) школа геополітики (Х.Дж. Маккіндер, А. Мехен, Н. Спайкмен, З. Бжезинський, Ф. Фукуяма, С. Гантінгтон).
 - 1.3. Французька школа геополітики (Поль Відаль де ля Блаш).
2. Українська школа геополітики (С. Рудницький, Ю. Липа).

Практичне заняття № 4

Тема 4. Сучасні геополітичні теорії і течії

Мета: Проаналізувати концепції нової геополітики та з'ясувати вплив європейської та американської геополітики на їх формування.

Питання для обговорення:

1. Провідні сучасні школи геополітичної думки. Атлантизм. Неоатлантизм. Уніполярна геополітична модель світу.
2. Концепції новітньої цивілізаційної геополітики. «Геополітичний плюралізм Бжезинського»:

зв'язок політичних процесів з суспільними константами.

3. Концепція «зіткнення цивілізацій» С. Хантінгтона. Поліцентризм і багатоплярність світу.
4. «Континенталізм» в європейській геополітичній думці. Мондіалізм. Неомондіалізм: провідні концепції. Мультикультуралізм.
5. Прикладна геополітика. Неоевразійство. Провідні напрями неоевразійства.

Практичне заняття № 5

Тема 5. Геополітична структура сучасного світу

Мета: Проаналізувати геополітичну структуру сучасного світу та з'ясувати вплив системних геополітичних детермінант на її формування та переформатування.

Питання для обговорення:

1. Геополітична структуризація світу. Історичний розвиток геополітичної організації світу у ХХ ст. Глобалізація і уявлення про уніполярний світ.
2. «Новий світовий порядок». Багатоплярна і багатоярусна геополітична модель сучасного світу.
3. Регіоналізація геополітичних процесів. Модель світу відповідно до теорії І. Валлерстайна. Великі геоелектронічні простори. Основні геополітичні порядки (рівні) держав світу.
4. Геоелектронічна структура світу. Моделі «Північ–Південь», «Захід–Схід».

Практичне заняття № 6-7

Тема 6. Геополітичні конфлікти в сучасному світі

Мета: з'ясувати суть поняття «геополітичний конфлікт», розглянути типи геополітичних конфліктів; проаналізувати фази розгортання геополітичних конфліктів та методи їх врегулювання.

Питання для обговорення:

1. Поняття геополітичного конфлікту.
2. Типи геополітичних конфліктів (міжцивілізаційні конфлікти, геоінформаційні конфлікти, інформаційні війни).
3. Воєнно-політичний конфлікт. Виникнення і фази розвитку воєнно-політичного конфлікту. Об'єкт, предмет, засоби, суб'єкти та головні фактори, що викликають воєнно-політичні конфлікти.
4. Аналіз кейсів воєнно-політичних конфліктів зі світового досвіду.

Практичне заняття № 8

Тема 7. Геополітичні актори

Мета: з'ясувати суть понять «геополітичні актори», «геостратегічні гравці» та «геополітичні осі», розглянути особливості геостратегічної присутності держав на міжнародній арені; вплив міжнародних організацій на геополітичний ландшафт та роль недержавних акторів у геополітичних процесах.

Питання для обговорення:

1. Держава як основний актор геополітичної структури світу. Основні характеристики геополітичного положення держави. Державний геополітичний простір та його складові.
2. Геостратегія держав на міжнародній арені. «Геостратегічні гравці» та «геополітичні осі» на геополітичній шахівниці.
3. Геополітичні регіони. Геополітичні аспекти регіональної політики.
4. Роль міжнародних організацій у геополітичних процесах та вирішенні міжнародних питань. Вплив міжнародних організацій (ООН, НАТО, ЄС) на геополітичний ландшафт.
5. Недержавні актори (транснаціональні корпорації, неурядові організації) та їх роль у геополітичних процесах.

Практичне заняття № 9-10

Тема 8. Роль держав «активних геостратегічних гравців» у геополітиці

Мета: розглянути особливості геостратегічної присутності «активних геостратегічних гравців» на міжнародній арені, їх роль і вплив у сучасних геополітичних процесах.

Питання для обговорення:

1. Геополітика США в історичній ретроспективі. «Доктрина Монро». Концепція «ізоляціонізму» та геополітика «великого кийка». Прояви інтервенціонізму в кінці ХІХ ст. під час Першої світової війни. Геополітика США напередодні та під час Другої світової війни. Геополітика США періоду «холодної війни». Доктрина Г. Трумена. Політика «стримування» СРСР. Геополітика «гнучкого реагування».

2. Сучасна геополітика США. Роль США в НАТО. Геополітика США в Європі. Геополітична роль США на Близькому Сході. Геополітична присутність США в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.
3. Геополітика Великої Британії у повоєнний період. Геостратегія Великої Британії часів М. Течер. Геополітика Великої Британії в Європі. Сучасна геостратегія Великої Британії.
4. «Геополітичне лідерство» в Європі. Геополітика Франції і Німеччини.
5. Геополітика росії. Український вектор російської геостратегії. Геостратегії Китаю та Індії.
6. Японія у сучасній геополітичній структурі світу.

Практичне заняття № 11-12

Тема 9. Держави «геополітичні осі» та їх роль у геополітиці

Мета: розглянути особливості геостратегічної присутності «геополітичних осей» на міжнародній арені, їх роль у сучасних геополітичних процесах.

Питання для обговорення:

1. «Геополітичні осі», їх географічне розташування на геополітичній шахівниці та роль «захисного щита» у регіональному геополітичному вимірі.
2. Геополітика та геостратегічна активність Туреччини у сучасних геополітичних процесах.
3. Країни регіону Близького Сходу та їх геополітична роль. Активні геостратегічні гравці та «геополітичні медіатори».
4. Іран на «геополітичній шахівниці».
5. Геополітика та геостратегія Держави Ізраїль.
6. Особливості геополітичної ролі Південної Кореї.

Практичне заняття № 13

Тема 10. Геополітика міжнародних організацій та інтеграційних об'єднань

Мета: розглянути геополітичні особливості створення, функціонування та розвитку міжнародних організацій та інтеграційних об'єднань, їх роль у сучасних геополітичних процесах.

Питання для обговорення:

1. Геополітичні та гео економічні аспекти утворення і розвитку ЄС: шлях від ЄОВС до ЄЕС і ЄС.
2. Розширення ЄС на схід: геополітичні та гео економічні наслідки.
3. Геополітичні перспективи подальшого розвитку ЄС.
4. Геополітичні засади створення і розвитку НАТО.
5. Трансформація і геополітичне розширення НАТО, основні наслідки.
6. Сучасна геостратегія НАТО.

Практичне заняття № 14

Тема 11. Геополітика сучасної України

Мета: розглянути особливості геостратегічної присутності України на міжнародній арені в історичній ретроспективі, її роль у сучасних геополітичних процесах.

Питання для обговорення:

1. Геополітичні аспекти розвитку України в історичній ретроспективі.
2. Сучасна геостратегія України на міжнародній арені. Національні інтереси та забезпечення національної безпеки держави.
3. Геостратегічний вектор на інтеграцію з ЄС: основні проблеми практичної реалізації.
4. Геостратегічний вектор на інтеграцію з НАТО: шляхи реалізації.
5. Геополітика України щодо держав Центральної та Східної Європи.
6. Регіональна геополітична та гео економічна стратегія України. Формування регіональних безпекових альянсів та участь у них України.

Практичне заняття № 15

Тема 12. Майбутнє геополітики

Мета: розглянути основні тренди у реструктуризації сучасного геополітичного простору, проаналізувати роль «жорсткої», «м'якої» і «розумної» сили у сучасних геополітичних процесах.

Питання для обговорення:

1. Тренди та прогнози щодо розвитку глобальних геополітичних відносин. Нові тенденції та потенційні події у геополітиці.
2. Аналіз геостратегій, які держави використовують для просування своїх геополітичних

інтересів.

3. Використання «жорсткої» сили у геополітиці. Економічний вплив і військова міць у геополітиці.

4. Використання «м'якої і розумної сили» у геополітиці. Роль публічної дипломатії у геополітиці.

6. Комплексне практичне індивідуальне завдання

Комплексне практичне індивідуальне завдання (КПІЗ) – форма організації навчання, яка має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці. Це завершена теоретична або практична робота в межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих у процесі лекційних і практичних занять. Студенти виконують КПІЗ самостійно під керівництвом викладача.

Комплексне індивідуальне завдання з дисципліни «Основи геополітики» виконується студентами у формі командного проєкту на тему: «Велика геополітична шахівниця: геостратегічні гравці та геополітичні осі».

Виконання КПІЗ передбачає апробацію командної роботи через групові проєкти із використанням PBL-методу (проблемно-орієнтованого) навчання.

Ціль: сформувати у студентів практичні навички індивідуальної і командної роботи у процесі дослідження геополітичних особливостей та геостратегічних імперативів основних геополітичних акторів.

Мета: сформувати у студентів навички аналізу та розуміння взаємодії між державами як основними акторами міжнародних відносин; надати їм інструменти для критичної оцінки і прогнозування майбутніх міжнародних подій, розвинути у них почуття обізнаності у глобальних проблемах і вміння аналізувати геополітичну динаміку в різних регіонах світу, а також оцінювати вплив різних чинників на формування геостратегії держави в умовах певного географічного простору, включаючи географічні, історичні, політичні та інші фактори; сформувати у студентів навички роботи обґрунтовані прогнози щодо майбутніх геополітичних подій.

Завдання: вироблення у студентів практичних навичок проведення наукових досліджень і групового вирішення наукових проблем із застосуванням відповідних методів

і прийомів отримання, зберігання й здійснення первинної обробки емпіричних даних та їх належного представлення за допомогою сучасних технічних засобів.

Результат: участь у виконанні групового наукового проєкту допоможе студентам оволодіти навичками самостійної творчої роботи, виявити особисті сильні ділові і професійні якості, поліпшити навички ділового спілкування в команді.

Порядок проведення.

1. Студенти академічної групи поділяються на підгрупи по 3-5 осіб. Кожна підгрупа обирає одну із категорії держав – «геостратегічні гравці» або «геополітичні осі» з метою поглибленого дослідження їх геополітичних особливостей та геостратегічних імперативів на «геополітичній шахівниці». Зокрема, кожна підгрупа має проаналізувати і усвідомити вплив різних чинників на формування геостратегії держави в умовах певного географічного простору, включаючи географічні, історичні, політичні та інші фактори, а також підготувати письмовий реферативний аналітичний звіт, презентувати та захистити його в академічній групі.

2. Перший етап проходить у форматі PBL і передбачає нагромадження необхідної наукової інформації, пошук, вивчення й аналіз літературних та емпіричних джерел з теми дослідження, відпрацювання теоретичних передумов дослідження, визначення наукового завдання, вибір методів дослідження, які є інструментами здобуття й аналізу фактичного матеріалу і необхідною умовою досягнення поставленої мети. Результатом цього етапу є постановка та формулювання основних проблемних питань для дослідження.

3. Другий етап передбачає обробку й аналіз результатів експериментального дослідження, оформлення отриманих результатів у вигляді аналітичного звіту, що містить описову частину, аналіз емпіричних даних, постановку проблемних питань і формулювання висновків з проведеного дослідження. Вдало і вчасно підготовлена реферативна частина роботи є передумовою успішного і своєчасного завершення проєкту.

4. Третій етап передбачає підготовку презентації і захист проєкту в академічній групі.

Проект презентується підгрупою (доповідь до 15 хв.) з глибокою аргументацією отриманих результатів. Представлені підгрупою результати дослідження обговорюються в академічній групі. Оцінювання проводиться за дворівневою системою: «зараховано» - «не зараховано» (проект в цілому) та «відмінно», «добре», «задовільно» (з урахуванням індивідуального внеску кожного члена підгрупи в підготовку і захист проекту).

7. Самостійна робота

№ з/п	Тематика
1	Теоретичні засади геополітики
2	Понятійно-категоріальний апарат та парадигми геополітики
3	Теоретичні школи класичної геополітики
4	Сучасні геополітичні теорії і течії
5	Геополітична структура сучасного світу
6	Геополітичні конфлікти в сучасному світі
7	Геополітичні актори
8	Роль держав «активних геостратегічних гравців» у геополітиці
9	Держави «геополітичні осі» та їх роль у геополітиці
10	Геополітика міжнародних організацій та інтеграційних об'єднань
11	Геополітика сучасної України
12	Майбутнє геополітики

8. Тренінг з дисципліни

Тематика тренінгу: «Create New Ukraine»

Мета: дослідити ключові чинники, що формуватимуть майбутнє України в політичному, економічному, соціально-культурному, міжнародному аспектах; опрацювати різні сценарії розвитку подій та створити стратегічне бачення бажаного майбутнього.

Завдання: розвинути критичне мислення, досягнути розуміння студентами сучасних тенденцій геополітичної трансформації світу; проаналізувати національні інтереси та роль України у сучасній геополітичній структурі світу; обґрунтувати геостратегічні вектори її розвитку.

Головна ідея і формат тренінгу:

«Create New Ukraine» – унікальний авторський проект Тернопільської бізнес-школи навчально-наукового інституту міжнародних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина ЗУНУ. «Create New Ukraine» проводиться у форматі форсайт-сесії, основна ідея якої полягає у спільному моделюванні учасниками тренінгу (студентами) трендів майбутнього. Студенти аналізують причинно-наслідкових зв'язки між факторами стратегічного розвитку держави і проєктують візію майбутнього України як успішної держави.

Тренінг проводиться у кілька етапів. Студенти працюють у командах і дотримуються певних кроків, які є необхідною передумовою ефективною реалізації тренінгу.

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання.

В процесі вивчення дисципліни «Геополітика та геоekonomіка» використовуються такі засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- наскрізні командні проєкти;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань і досліджень;
- оцінювання виконання КПЗ;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- ректорська контрольна робота;
- екзамен.

10. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Основи геополітики» визначається

як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2	Заліковий модуль 3	Письмовий екзамен
20%	20%	20%	40%
Усне опитування під час занять (1-6 теми) – 5 балів за тему – макс. 30 балів Модульна контрольна робота – макс. 70 балів	Усне опитування під час занять (7-12 теми) – 5 балів за тему – макс. 30 балів Модульна контрольна робота – макс. 70 балів	Підготовка КППЗ – макс. 40 балів Захист КППЗ – макс. 30 балів Участь у тренінгах – макс. 30 балів	Тестові завдання (10 тестів по 2 балів) – макс. 20 балів Теоретичні питання (2 пит.) – по 40 балів, макс. 80 балів

Роз'яснення критеріїв оцінювання:

На практичному занятті здобувач може набрати максимум 5 балів.

<i>Кількість балів</i>	<i>Критерії</i>
5 балів	- студент активно працює протягом усього практичного заняття; - дає повну, правильну, послідовну, обґрунтовану відповідь на питання, що супроводжується вдалим прикладами; - все, що викладається, свідчить про глибоке розуміння і орієнтацію студента в явищах і процесах, що вивчаються; - студент дає правильні і вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.
4 бали	- студент активно працює протягом практичного заняття; - дає правильний, повний виклад матеріалу, але не дає відповіді на додаткові питання викладача; - при з'ясуванні глибини розуміння теми, демонструє загальну орієнтацію у явищах і процесах, однак відповідає лише з допомогою викладача.
3 бали	- студент в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки; - відповіді на додаткові запитання нечіткі.
2 бали	- студент демонструє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце непослідовність думок.
1 бал	- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при зауваженні викладача; - демонструє нерозуміння навчального матеріалу і, як наслідок цього – повну відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Шкала оцінювання:

За шкалою ЗУНУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	Відмінно	A (відмінно)
85-89	Добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	Задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	Незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)

1-34		ґ (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)
------	--	--

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№ п/п	Найменування	Номер теми
1.	Фліпчарт	1-12
2.	Ноутбук	1-12
3.	Проектор	1-12
4.	Smart TV	1-12

Рекомендовані джерела інформації:

1. Вегеш М. Геополітика в постатях і термінах: Підручник / М. Мегеш, М. Палінчак, В. Петрінко. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика». 2020. 786 с.
2. Бжезінський Зб. Велика шахівниця; пер. Олена Фешовець. Харків : Фабула, 2018. 288 с.
3. Вегеш М. Геополітика в постатях і термінах: Підручник / М. Мегеш, М. Палінчак, В. Петрінко. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика». 2020. 786 с.
4. Геополітичні та геоеконімічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі / Наук. ред. В.Юрчишин. Київ: Центр Разумкова, 2022. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf
5. Гольцов А. Геополітика та політична географія. К.: ЦУЛ. 2019. 416 с.
6. Длігач А. Україна майбутнього – погляд з 2030 року. Якою може стати Україна до 2030 року і що для цього потрібно зробити? Українська правда. 24 березня 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/24/684560/>
7. Дністрянський М. С. Загострення геополітичних взаємин у період постмодерну та становище України : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 154 с. URL : https://geography.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2021/01/Dniastrianskyu_2020.pdf
8. Жданов І. Велика геополітична шахівниця: як не програти Україні у Четвертій світовій війні. Interfax-Україна. 30.05.2022. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/835672.html>
9. Зварич Р.Є. Геоеконімічні детермінанти альтерглобалізації. Монографія. Тернопіль: ВПЦ «Еконімічна думка ТНЕУ», 2018. 376 с.
10. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті. Пер. з англ. Н. Коваль. 3-е видання. К.: Наш формат. 2019. 320 с.
11. Колінець Л.Б. Новий світовий фінансовий порядок: Монографія. Тернопіль, ТНЕУ, 2018. 360 с.
12. Кормич Л. І., Краснопольська Т. М. Національна безпека в глобалізаційних умовах : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Одеса : Фенікс, 2020. 76 с. URL : <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/14889/Кормич%20Л.%20І.%20Краснопольська%20Т.%20М.%20Національна%20безпека%20в%20глобалізаційних%20умовах.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
13. Корсунський С. Кінець геополітики: про історичну місію України. Що буде після війни? Дзеркало тижня. 4 березня 2022. URL: <https://zn.ua/ukr/international/kinets-heopolitiki-pro-istorichnu-misiju-ukrajini.html>
14. Ліпкан В. А., Яковець А. В. Геостратегія сучасного Китаю : монографія. Київ : В.А. Ліпкан, 2023. 384 с.
15. Маузі Д. Геополітика емоцій. Як культури страху, приниження та надії змінюють світ / Домінік Маузі / Пер. з англ. О. Гординчук. К.: Брайт Стар Паблішинг, 2018. 184 с.
16. Павленко Є. За рік війни курс геополітики змінився не тільки в Європі, а й в усьому світі. ЗАБОРОНА. Аналітика. 24 лютого 2023. URL: <https://zaborona.com/za-rik-vijny-kurs-geopolityky-zminyvsya-ne-tilky-v-yevropi-a-j-v-usomu-sviti/>
17. Проблеми війни і миру в історії країн світу: збірник наукових праць / За заг. ред. канд.

іст. наук, доц. С.В. Толстова; ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». К.: Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2021. 221 с.

18. Стратегія національної безпеки України : затверджено Указом Президента від 16 лютого 2022 року № 56/2022 р. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377>

19. Фукуяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії / Пер. з англ. Тарас Цимбал і Роман Корнута. К.: Наш формат, 2019. 608 с.

20. Чалмерс Дж. Японське економічне диво. Як професійна влада та бізнес збудували провідну економіку світу / Пер. з англ. Роман Ключко. 2-ге вид. К.: Наш формат, 2023. 456 с.

21. Як вторгнення Росії в Україну змінило світову геополітику. Kyiv Post. 26 лютого 2023. URL: <https://www.kyivpost.com/uk/post/13381>

22. Chris Miller. Chip War: The Quest to Dominate the World's Most Critical Technology. Scribner. October 4, 2022. 464 p.

23. Frederick B., Charap S., Boston S., Flanagan S. J., Mazarr M. J., Moroney J.D.P., Mueller K. P. Pathways to Russian Escalation Against NATO from the Ukraine War / RAND Corporation. July 2022. URL: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PEA1900/PEA1971-1/RAND_PEA1971-1.pdf

24. Javier Blas, Jack Farchy. The World for Sale: Money, Power and the Traders Who Barter the Earth's Resources. Oxford University Press. April 21, 2022. 416 p.

25. Kotoulas I. E., Pusztai W. Geopolitics of the War in Ukraine. Foreign Affairs Institute, June 2022. URL: <https://euagenda.eu/upload/publications/geopolitics-of-the-war-in-ukraine-final.pdf>

26. Massicot D. Russia's Repeat Failures. Moscow's New Strategy in Ukraine Is Just as Bad as the Old One. Foreign Affairs. 2022. 15 August. URL: <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/russia-repeat-failures>

27. Pompeo M. Never Give an Inch: Fighting for the America I Love. Broadside Books. January 24, 2023. 464 p.

28. Matthews O. Overreach: The Inside Story of Putin's War Against Ukraine. Mudlark. April 25, 2023. 432 p.

29. Modelski G., Tompson W. R. Leading Sectors and World Powers: The Coevolution of Global Politics and Economics. Columbia: University of South Carolina Press. URL : https://books.google.com.ua/books?hl=en&lr=&id=aMmMKb5fPKEC&oi=fnd&pg=PR13&dq=info:2ugm_xZdhssJ:scholar.google.com&ots=bv5MnR93ya&sig=QDHD57_Qu925uXGN817kdVuLcgw&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

30. Zeihan P. The Accidental Superpower: The Next Generation of American Preeminence and the Coming Global Disorder. Twelve; Reprint edition. February 23. 2016. 384p.